

Одеський національний університет імені І. І. Мечникова

(повна назва вищого навчального закладу)

Кафедра економічної та соціальної географії і туризму

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Основи регіонознавства та АТУ України

(назва навчальної дисципліни)

Рівень вищої освіти _____ третій (доктор філософії) _____

Галузь знань _____ 10 природничі науки _____

Спеціальність _____ 106 Географія _____
(код і назва спеціальності)

2017-2019

Робоча програма складена на основі навчальної програми з дисципліни «Основи регіоназнавства та АТУ України».

Розробник: Приходько Зоя Володимирівна, доцент кафедри економічної та соціальної географії і туризму, к.г.н., доцент

Навчальна програма затверджена на засіданні кафедри економічної та соціальної географії і туризму

Протокол № 1 від 31 серпня 2017 р.

Завідувач кафедри

_____

Топчів О.Г.

Обговорено та рекомендовано до затвердження навчально-методичною комісією (НМК) геолого-географічного факультету:

Протокол № 1 від "04" 09.2017 р.

Голова НМК

_____

Біланчук Я.М.
(прізвище та ініціали)

Переглянуто та затверджено на засіданні кафедри економічної та соціальної географії і туризму

Протокол № 1 від 31 серпня 2018 р.

Завідувач кафедри

_____

Топчів О.Г.
(прізвище та ініціали)

Переглянуто та затверджено на засіданні кафедри економічної та соціальної географії і туризму

Протокол № 1 від 30 серпня 2019 р.

Завідувач кафедри

_____

Топчів О.Г.
(прізвище та ініціали)

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, спеціалізація, рівень вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Загальна кількість: кредитів – 3 годин –90 залікових модулів – 1 змістових модулів – 2 ІНДЗ* – _____ (вид завдання)	Галузь знань 10 <i>Природничі науки</i> (шифр і назва) Спеціальність 106 <i>Географія</i> (код і назва) Спеціалізації: _____ (назва) Рівень вищої освіти: <i>третьої освітньо-науковий</i>	Нормативна / за вибором (ВНЗ/студента)	
		Рік підготовки:	
		2-й	-й
		Семестр	
		-й	-й
		Лекції	
		8 год.	год.
		Практичні, семінарські	
		год.	год.
		Лабораторні	
		год.	год.
		Самостійна робота	
		82 год.	год.
		у т.ч. ІНДЗ*: - _____ год.	
Форма підсумкового контролю: залік			

* – за наявності

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета:

- оволодіння теоретичними знаннями і практичними навичками щодо регіоналізації країни і дослідження регіонального розвитку;
- ознайомлення з принципами і методами регіональної політики;
- дослідження АТУ країни чи регіону, підходів і механізмів його реформування, принципів і форм територіальної організації управління.

Завдання:

- 1) дослідження теоретико-методологічних основ регіоналізації території країни як головної складової територіальної організації населення і господарства;
- 2) ознайомлення з завданнями і принципами державної регіональної політики;
- 3) ознайомлення з теоретико-методологічними основами дослідження територіальних систем управління, головними факторами і закономірностями їх розвитку, з принципами і механізмами їх раціональної організації;
- 4) огляд нових суспільних запитів до регіоналізації і АТУ країни в умовах становлення державності України та її входження у європейське співтовариство.

Процес вивчення дисципліни спрямований на формування елементів наступних **компетентностей**:

- КЗП.09 – здатність засвоювати базові знання про дослідження територіальної організації регіонів, географічні основи розробки регіональних стратегій і програм соціально-економічного розвитку, регіоналізації країни, регіонального розвитку і регіональної політики, реформування адміністративно-територіального устрою України, розроблення регіональної геодемографічної політики, досліджувати порівняльний аналіз рівнів соціально-економічного розвитку регіонів і якості життя населення,

планування територій регіонів, формування національної та регіональних екологічних мереж, розроблення стратегій, планів і програм соціально-економічного розвитку регіонів і міст, природоохоронної діяльності і екологічного захисту населення;

- КЗП.12 – здатність засвоювати базові знання про державну регіональну політику, муніципальне управління, основи територіального менеджменту, управління розвитком регіонів;

- КСП.09 – здатність використовувати професійно профільовані знання й практичні навички для проведення комплексного суспільно-географічного аналізу розвитку регіонів (виявлення особливостей економіко-географічного положення, природно-ресурсного потенціалу, геодемографічних процесів, територіальної організації галузей промисловості та сільського господарства, соціальної сфери, транспорту, зовнішньоекономічних зв'язків, туристсько-рекреаційної діяльності).

Кінцеві програмні результати навчання, формуванню яких сприяє навчальна дисципліна:

- знати географічні основи розробки регіональних стратегій і програм соціально-економічного розвитку, регіоналізації країни, володіти основами регіонального розвитку і регіональної політики, знати основні принципи реформування адміністративно-територіального устрою України;

- вміти проводити порівняльний аналіз рівнів соціально-економічного розвитку регіонів і якості життя населення, знати основні принципи планування територій регіонів, знати основні принципи формування національної та регіональних екологічних мереж, володіти навичками розроблення стратегій, планів і програм соціально-економічного розвитку регіонів і міст, природоохоронної діяльності і екологічного захисту населення;

- вміти аналізувати основні норми, принципи та завдання регіоналізації щодо забезпечення сталого регіонального розвитку країни, а саме

ефективного використання природно-ресурсного потенціалу території, зручного і комфортного розселення населення, екологічно безпечного й економічно вигідного розміщення господарської діяльності;

- вміти вибрати оптимальну методику та здійснювати проведення комплексного суспільно-географічного аналізу розвитку регіонів (виявлення особливостей економіко-географічного положення, природно-ресурсного потенціалу, геодемографічних процесів, територіальної організації галузей промисловості та сільського господарства, соціальної сфери, транспорту, зовнішньоекономічних зв'язків, туристсько-рекреаційної діяльності).

У результаті вивчення навчальної дисципліни здобувач повинен

знати:

- теоретичні підходи до регіоналізації країни та регіонального розвитку;
- принципи і методи державної регіональної політики;
- спеціальну термінологію;
- теоретико-методологічні засади суспільно-географічного дослідження АТУ;
- принципи і закономірності функціонування територіальних систем управління.

вміти:

- практично застосовувати отримані теоретичні знання;
- здійснювати регіоналізацію території країни за певними ознаками і критеріями;
- обґрунтовувати напрями державної регіональної політики на різних територіальних рівнях;
- володіти підходами і методами адміністративно-територіального реформування;
- розробляти рекомендації і відповідні заходи стосовно удосконалення АТУ на рівні регіону.

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 90 годин, що становить 3 кредити ЄКТС.

3.Зміст навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Теоретичні та методичні підходи аналізу територіальної організації регіонів

Тема 1. Регіоналізація – головна складова територіальної організації населення і господарства

Територіальна організація як наскрізний принцип життєдіяльності населення. Складові елементи територіальної організації суспільства – природні, соціальні, економічні. Групи складових елементів і зв'язків, які формують територіальну організацію суспільства. Системно-структурна парадигма територіальної організації суспільства. Загальний зміст системно-структурної організації навколишнього світу. Системно-структурний підхід щодо територіальної організації суспільства. Покомпонентний склад територіальної організації суспільства в залежності від рівнів організації життєдіяльності суспільства. Зміст і функції понять «територіальна система», «геосистема», «територіальна структура», «геоструктура». Основні типи територіальних структур. Генеральна схема планування території України – реалізація концепції територіальної організації суспільства.

Тема 2. Регіоналізація території України.

Базові поняття: регіон, регіоналізація, регіональна економіка, регіональна політика. Суспільно-географічні складові регіоналізації країни. Регіони – природно-господарські комплекси другого рангу. Досвід регіоналізації України.

Тема 3. Регіональна політика.

Становлення регіональної політики в Україні. Завдання і принципи державної регіональної політики

Тема 4. Обласні регіони України: закономірності розвитку.

Порівняльний аналіз регіонів за структурою господарства. Структура промислового виробництва України та її регіонів. Регіональні відміни у спеціалізації промисловості. Загальний огляд спеціалізації господарства регіонів України. Рівні економічного розвитку регіонів. Регіональні відміни у якості життя населення. Рівень життя та бідності населення.

Змістовий модуль 2. Адміністративно-територіальний устрій України

Тема 5. АТУ як функціонально-управлінська складова територіальної організації суспільства.

Філософські, політико-правові, суспільно-географічні концепції адміністративного впорядкування територій. Історико-географічний огляд становлення та розвитку АТУ. Типи АТУ за історико-географічними та соціально-економічними особливостями формування. АТУ як суспільно-географічний процес. АТУ і територіальні рівні управління: регіональний, проміжний, низовий, їх функціональне призначення і цільові настанови. Розмежування повноважень між державним управлінням і місцевим самоврядуванням на різних рівнях АТУ. Формування низових територіальних громад на основі зон спільних інтересів.

АТУ і системи розселення. Міські поселення і урбанізовані території в системі АТУ. Сільська громада як форма розселення і суб'єкт самоврядування.

Тема 6. Принципи територіальної організації управління.

Система понять для позначення територіальної організації держави. Форми державного устрою. Типи унітарних держав за ступенем централізації державної влади. Поняття “АТУ”. Його суспільно-географічний зміст. Співвідношення між термінами “адміністративний устрій” і

“адміністративний поділ”. Головні принципи організації АТУ для потреб ефективного управління.

Класифікація АТО за повноваженнями, функціями, формами взаємодії з центральною владою, за генетичними та географічними особливостями. Адміністративні рівні.

Класифікація поселень в залежності від їх адміністративно-політичних функцій. Адміністративні границі і кордони. Адміністративно-територіальне реформування (АТР).

Тема 7. Характеристика АТУ України.

Історико-географічний огляд АТУ України. Сучасна система АТУ України та її недоліки.

Сучасні концепції та підходи до реформування АТУ України. Цільові настанови (мета, принципи, підходи) реформування. АТУ і регіоналізація. Проекти АТУ, узгоджені з регіоналізацією країни. Інші підходи та концепції. Крайовий і окружний поділ України: „за” і „проти”.

Тема 8. Суспільно-географічні концепції та підходи дослідження АТУ.

Концепція територіальних соціально-економічних систем. Концепція територіальних соціумів. Територіальна громада. Концепція територіальних систем розселення. Концепція територіальних систем обслуговування. Теорія центральних місць для АТУ. Визначення рівня розвитку соціальної інфраструктури і благоустрою населених пунктів і територіальних громад для АТУ. Районування і регіоналізація. Соціально-економічне районування та АТУ: співвідношення, методичні підходи. Схеми регіоналізації країни і АТУ. Розподіл функцій управління між регіонами і державою.

Тема 9. Методика суспільно-географічного дослідження і реформування АТУ на регіональному рівні.

Суспільно-географічні фактори і критерії визначення адміністративно-територіальних одиниць (АТО) і адміністративних центрів. Типологічне групування низових АТО за рівнем соціально-економічної самодостатності.

Принципи визначення АТО і адміністративних центрів середнього рівня управління. Принципи субрегіоналізації в АТР. Субрегіональні центри, підходи до їх визначення. Загальна таксономія АТО та концепція адміністративно-територіального реформування обласного регіону. Формування баз даних і регіональних ГІС для суспільно-географічного дослідження АТУ.

4. Структура навчальної дисципліни

Назви тем	Кількість годин									
	Денна форма					Заочна форма				
	Усього	у тому числі				Усього	у тому числі			
		о	л	п/с	лаб		ср	л	п/с	лаб
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Змістовий модуль 1. Теоретичні та методичні підходи аналізу територіальної організації регіонів										
Тема 1. Регіоналізація – головна складова територіальної організації населення і господарства		1			10					
Тема 2. Регіоналізація території України		1			10					
Тема 3. Регіональна політика		1			10					
Тема 4. Обласні регіони України: закономірності розвитку		1			10					
Разом за змістовим модулем 1		4			40					
Змістовий модуль 2. Адміністративно-територіальний устрій України										
Тема 5. АТУ як функціонально- управлінська складова територіальної організації суспільства		1			10					

Тема 6. Характеристика АТУ України		1			10					
Тема 7. Суспільно- географічні концепції та підходи дослідження АТУ.		1			10					
Тема 8. Методика суспільно- географічного дослідження і реформування АТУ на регіональному рівні		1			12					
Разом за змістовим модулем 2		4			42					
Усього годин	90	8			82					

5. Теми семінарських занять

У програмі не заплановані.

6. Теми практичних занять

У програмі не заплановані.

7. Теми лабораторних занять

Лабораторні роботи у програмі не заплановані.

8. Самостійна робота

№ з/п	Назва теми/ види завдань	Кількість годин
1	<u>Тема 1.</u> Регіоналізація – головна складова територіальної організації населення і господарства Повторення лекційного матеріалу з метою підготовки до поточного опитування. Підготовка рефератів та доповідей за тематикою «Концепція територіальної організації суспільства», «Системно-структурна парадигма територіальної організації суспільства», «Концепція територіальних структур», «Генеральна схема планування території України»	10
2	<u>Тема 2.</u> Регіоналізація території України Підготовка рефератів за тематикою «Схеми регіоналізації України», «Регіоналізація як інструмент	10

	<p>управління соціально-економічним розвитком країни».</p> <p>Проаналізуйте співвідношення адміністративно-територіальних одиниць вищого рівня (області, АРК) за показниками, що характеризують їх «вагу» (територія, населення, загальні обсяги виробництва) та відповідні їх частки у національній економіці.</p> <p>Обґрунтуйте ескізну схему регіоналізації України (авторський варіант) з урахуванням таких ознак:</p> <ul style="list-style-type: none"> - регіони – це групи областей, які формують природно-господарські комплекси на рівні європейських базових регіонів (NUTS-2); - регіони повинні бути відносно збалансовані та співставні за їх вагами; - регіони повинні мати свої регіональні столиці; - регіони повинні відрізнятися між собою за їх роллю у господарстві України, за головними соціально-економічними функціями. <p>Порівняйте свій варіант регіоналізації України зі схемами сучасних авторів</p>	
3	<p><u>Тема 3. Регіональна політика</u></p> <p>Повторення лекційного матеріалу з метою підготовки до поточного опитування.</p> <p>Підготовка рефератів за тематикою: «Становлення регіональної політики України», «Мета і завдання державної регіональної політики», «Регіональна політика як інструмент подолання соціально-економічної нерівності регіонів»</p>	10
4	<p><u>Тема 4. Обласні регіони України: закономірності розвитку</u></p> <p>Повторення лекційного матеріалу з метою підготовки до поточного опитування.</p> <p>Виконання індивідуальних завдань: «Аналіз економічного розвитку обласних регіонів України за методом Лоренца», «Визначення рівнів соціально-економічного розвитку обласних регіонів методом кореляційних плеяд», «Визначення спеціалізації господарських комплексів обласних регіонів методами коефіцієнтів».</p>	10
5	<p><u>Тема 5. АТУ як функціонально-управлінська складова територіальної організації суспільства</u></p> <p>Повторення лекційного матеріалу з метою підготовки до поточного опитування.</p> <p>Підготовка рефератів за тематикою: «АТУ як суспільний феномен», «АТУ як суспільно-географічний</p>	10

	процес», «АТУ і системи розселення», «Принципи територіальної організації державного управління і місцевого самоврядування».	
6	<u>Тема 6. Характеристика АТУ України</u> Повторення лекційного матеріалу з метою підготовки до поточного опитування. Складіть конспект на тему “Історико-географічний огляд формування АТУ України”. Опрацювати додаткову літературу стосовно політико-адміністративних систем країн ЄС і досвіду їх реформування.	10
7	<u>Тема 7. Суспільно-географічні концепції та підходи дослідження АТУ.</u> Повторення лекційного матеріалу з метою підготовки до поточного опитування. Проаналізуйте схеми макрорегіоналізації України в контексті створення регіонів як вищих одиниць АТУ.	10
8	<u>Тема 8. Методика суспільно-географічного дослідження і реформування АТУ на регіональному рівні</u> Повторення лекційного матеріалу з метою підготовки до поточного опитування. Оберіть один з обласних регіонів України. Охарактеризуйте його адміністративний поділ на райони до реформування і після (які райони були скасовані, які утворились, площа, населення, склад нових районів і т.і.). Проаналізуйте зміни адміністративно-територіального устрою обласного регіону, виходячи з суспільно-географічних факторів і критеріїв.	12
	Разом	82

9.Індивідуальне навчально-дослідне завдання

Індивідуальне навчально-дослідне завдання у програмі не заплановане.

10. Методи навчання

Лекції, робота зі студентами, проведення консультацій, проведення контрольних робіт, обговорення тем доповідей, рефератів за тематикою навчальної дисципліни.

11. Методи контролю

Оцінка виконання практичних робіт, поточне опитування за тематикою лекційного матеріалу, перевірка контрольних робіт та оцінка відповідей за питаннями підсумкового контролю.

12. Питання для підсумкового контролю

1. Територіальна організація як наскрізний принцип життєдіяльності населення.
2. Складові елементи територіальної організації суспільства .
3. Групи складових елементів і зв'язків, які формують територіальну організацію суспільства.
4. Системно-структурна парадигма територіальної організації суспільства.
5. Системно-структурний підхід щодо територіальної організації суспільства.
6. Зміст і функції понять «територіальна система», «геосистема», «територіальна структура», «геоструктура».
7. Основні типи територіальних структур.
8. Генеральна схема планування території України як реалізація концепції територіальної організації суспільства.
9. Поняття «регіон», «регіоналізація», «регіональна економіка», «регіональна політика».
10. Суспільно-географічні складові регіоналізації країни.
11. Регіони – природно-господарські комплекси другого рангу.
12. Досвід регіоналізації України.
13. Схеми макрорегіоналізації України.
14. Становлення регіональної політики в Україні.
15. Завдання і принципи державної регіональної політики
16. Структурою господарства регіону, її пропорції.

17. Структура промислового виробництва України та її регіонів.
18. Рівні економічного розвитку регіонів.
19. Регіональні відміни у якості життя населення.
20. Рівень життя та бідності населення.
21. АТУ як функціонально-управлінська складова територіальної організації суспільства.
22. Філософські, політико-правові, суспільно-географічні концепції адміністративного впорядкування територій.
23. Типи АТУ за історико-географічними та соціально-економічними особливостями формування.
24. АТУ як суспільно-географічний процес.
25. АТУ і територіальні рівні управління: регіональний, проміжний, низовий, їх функціональне призначення і цільові настанови.
26. Розмежування повноважень між державним управлінням і місцевим самоврядуванням на різних рівнях АТУ.
27. Формування низових територіальних громад на основі зон спільних інтересів.
28. Класифікація АТО.
29. Класифікація поселень в залежності від їх адміністративно-політичних функцій.
30. Адміністративно-територіальне реформування (АТР).
31. АТУ і системи розселення.
32. Міські поселення і урбанізовані території в системі АТУ.
33. Сільська громада як форма розселення і суб'єкт самоврядування.
34. Історико-географічний огляд АТУ України.
35. Сучасна система АТУ України та її недоліки.
36. Сучасні концепції та підходи до реформування АТУ України.
37. АТУ і регіоналізація.
38. Проекти АТУ, узгоджені з регіоналізацією країни.
39. Суспільно-географічні концепції та підходи дослідження АТУ.

40. Концепція територіальних соціально-економічних систем.
41. Концепція територіальних соціумів.
42. Концепція територіальних систем розселення.
43. Концепція територіальних систем обслуговування.
44. Теорія центральних місць для АТУ.
45. Визначення рівня розвитку соціальної інфраструктури і благоустрою населених пунктів і територіальних громад для АТУ.
46. Соціально-економічне районування та АТУ: співвідношення, методичні підходи.
47. Схеми регіоналізації країни і АТУ.
48. Розподіл функцій управління між регіонами і державою.
49. Суспільно-географічні фактори і критерії визначення адміністративно-територіальних одиниць (АТО) і адміністративних центрів.
50. Типологічне групування низових АТО за рівнем соціально-економічної самодостатності.
51. Принципи субрегіоналізації в АТР.
52. Субрегіональні центри, підходи до їх визначення.
53. Формування баз даних і регіональних ГІС для суспільно-географічного дослідження АТУ.

13. Розподіл балів, які отримують студенти

Орієнтовний приклад для заліку

Поточний контроль								Модульний контроль	Сума балів
Змістовий модуль №1				Змістовий модуль №2					
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	20	100
10	10	10	10	10	10	10	10		

T1, T2 ... T9 – теми змістових модулів

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	
85-89	B	добре	

75-84	C		зараховано
70-74	D	задовільно	
60-69	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

13. Методичне забезпечення

1. Робоча програма навчальної дисципліни.
2. Конспекти лекцій та практичних занять.
3. Методичні матеріали до підготовки до семінарських занять та виконання рефератів.
4. Підручники і навчальні посібники.
5. Питання для поточного контролю і тестові завдання.
6. Презентації, ілюстративно-демонстраційні засоби навчання, програмне забезпечення.

14.Рекомендована література

Основна

1. Адміністративно-територіальний устрій України. Проблемні питання та можливі шляхи їх вирішення. Під загальною редакцією В.Г. Яцуби. – Київ: Секретаріат Кабінету міністрів України, 2003. – 322 с.
2. Дністрянський М.С. Кордони України. Територіально-адміністративний устрій. – Львів: Світ, 1992. – 144 с.
3. Дністрянський М.С. Україна в політико-географічному вимірі. – Львів: ЛНУ, 2000. – 310 с.
4. Доценко А.І. Адміністративно-територіальний устрій і розселення в Україні. – Київ: РВПС України НАН України, 2003. – 76 с.

5. Заславский Г.О. Украина в мире регионов. – Одесса: Маяк, 2003. – 164 с.
6. Зіллер Жак. Політико-адміністративні системи країн ЄС. Порівняльний аналіз. - К: Основи, 1996 - 420 с.
7. Надолішній П.І. Розбудова нової системи врядування в Україні. – К; Видавництво УАДУ, Одеса: Астропринт, 1999. – 304 с.
8. Одеський регіон: природа, населення, господарство: Навч. пос. / За заг. ред. О.Г. Топчієва. – Одеса: Астропринт, 2003. – 184 с.
9. Реформа для людини. Збірник матеріалів про шляхи реалізації адміністративно-територіальної реформи в Україні. – Секретаріат Кабінету міністрів України. Європейська комісія. – Київ: „Геопринт”, 2005. – 240 с.
10. Топчієв О.Г., Безверхнюк Т.М., Тітенко З.В. Регіональний розвиток України і становлення державної регіональної політики: Навчально-методичний посібник.. – Одеса: ОРІДУ НАДУ, 2005. – 224 с.
11. Топчієв О.Г., Мальчикова Д.С., Яворська В.В. Т 58 Регіоналістика: географічні основи регіонального розвитку і регіональної політики. Навч. посіб. / О. Г. Топчієв, Д. С. Мальчикова, В. В. Яворська. – Херсон: ОЛДІ-ПЛЮС, 2015. – 372 с.
12. Топчієв О.Г. Методологічні засади географії: підручник / О.Г. Топчієв, Д.С. Мальчикова та ін. – Одеса: Одеський національний університет ім.І.І.Мечникова, 2019. – 352 с.
13. Топчієв О.Г. Методологічні основи географії: Ландшафтна оболонка землі. Довкілля. [навч.посіб.] / О. Г. Топчієв, Д.С. Мальчикова, І.О. Пилипенко, В. В. Яворська. - Херсон: Гельветика, 2018. – 348 с.
14. Топчієв О. Г. Основи суспільної географії: навч. посібник / О. Г. Топчієв. – Одеса : Астропринт, 2001. – 560 с.
15. Топчієв О. Г. Основи суспільної географії : навч. посібник / О. Г. Топчієв. – Одеса : Астропринт, 2009. – 544 с.
16. Топчієв О.Г. Суспільно-географічні дослідження: методологія, методи, методики. Навчальний посібник. – Одеса: Астропринт, 2005. – 632с.

Додаткова

1. Адміністративно-територіальна реформа: завдання, шляхи реалізації, критерії ефективності: Матеріали „круглого столу” / За ред. З.С. Варналія. – К.: НІСД, 2005. – 73 с.
2. Дністрянський М.С. Чи потрібно реформувати адміністративно-територіальний устрій України? // Політична думка. – 2001. - № 1-2. – С. 28-38.
3. Європейська Хартія про місцеве самоврядування // Місцеве та регіональне самоврядування в Україні. - К., 1994. –Вип.1-2 (6-7). – 70-77.
1. Луцишин П. В., Клімонт Д., Луцишин Н. П. Територіальна організація суспільства (основи теорії). – Луцьк: Вежа, 2001. – 334 с.
2. Нудельман В. Вдосконалення адміністративно-територіального устрою України. // Регіональна економіка. - 2001. - №3. – С. 126 – 130.
3. Нудельман В. Самодостатня територія як запорука гідного життя // Урядовий кур’єр. – Київ, 2005. - №26.
4. Одеська область. Адміністративно-територіальний устрій на 1 січня 2000 р.: Довідник. – Одеса, 2000. – 134 с.
5. Одесская область: территориальная организация и структура хозяйства. Концепция социально-экономического развития. / А.Г. Топчиев (руководитель), Н.П. Михайлова, А.Э. Молодецкий, Н.Е. Нефедова, А.И. Полоса и др. – Одесса: Маяк, 1991. – 312 с.
6. Паламарчук М., Паламарчук О. Територіальний устрій України. // Вісник НАН України. – 1996. - № 11-12. – С. 10-16.
7. Пістун М.Д., Мезенцев К.В., Тьорло В.О. Регіональна політика в Україні: суспільно-географічний аспект: Монографія. – Київ: Видавн.-поліграф. центр „Київський університет”, 2004. – С.89-97.
8. Саханенко С.Є. Територіальні основи організації публічної влади в Україні: Конспект лекцій. – Одеса: ОРІДУ УАДУ, 2003. – 194 с.
9. Топчієв О.Г. Теоретичні основи регіональної економіки: Навч. посібник. – К.: Вид-во УАДУ, 1997. – 140 с.

10. Топчієв О.Г., Тітенко З.В. Проблеми реформування адміністративно-територіального устрою України // Краєзнавство. Географія. Туризм. – 2006. - №6(443). – С.2-6.

15.Електронні інформаційні ресурси

1. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ukrstat.gov.ua>
2. Закон України «Про добровільне об'єднання територіальних громад» (05.02.2015) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/157-19#Text>
3. Закон України «Про співробітництво територіальних громад» (17.06.2014) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1508-18#Text>
4. Концепція реформи місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні (01.04.2014) Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/333-2014-%D1%80#n8>
5. Національний інститут стратегічних досліджень [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.niss.ua>.
6. Український географічний журнал [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ukrgeojournal.org.ua/uk/view-archive>
7. Урядовий портал [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kmu.gov.ua/control/>